

REDACTIONEEL

Over drugs, toiletten en circulaties

"Milieubewuste Wiebes wil van drugsafval weer nieuwe drugs maken", zo kopte het satirische online nieuwsmagazine *De Speld* op 15 oktober 2018. In het artikel vraagt Wiebes, de Nederlandse Minister van Economische Zaken en Klimaat, zich zogenaamd hardop af waarom afval en plastic wel zouden kunnen worden gerecycleerd, maar drugsafval niet. Behalve op het toenemend aantal berichten in de media over illegale lozings van XTC-laboratoria in met name de zuidelijke provincies van Nederland, is deze satire van *De Speld* tevens een bewijs dat er de laatste tijd steeds meer gesproken wordt over de mogelijkheden tot recycling in het kader van de aanstaande duurzaamheidstransitie.

In het eerste nummer van dit jaar ('Antropoceen') stond AGORA op theoretische wijze stil bij de oorzaken en gevolgen van klimaatverandering en het nieuwe geologische tijdperk waar we ons in begeven. Dit nummer, met als thema 'Stedelijk Metabolisme', biedt concrete inzichten in de stromen die onze stedelijke omgevingen nodig hebben om te functioneren: water, energie, elektriciteit, voedsel, materialen, afval. Het nummer bespreekt bijvoorbeeld hoe we dit in de toekomst rechtvaardiger zouden kunnen organiseren, door de stad te begrijpen vanuit stromen, systemen en circulaties, in plaats van statische objecten. Vraagstukken waar de gemiddelde stadsgeograaf of -socioloog wellicht alleen over heeft nagedacht gedurende het spelen van een spelletje *SimCity* tijdens zijn/haar jeugd, maar die uiteraard wel essentieel zijn voor het functioneren van de stad en de stedelijke leefkwaliteit sterk bepalen.

Een van deze zogezegd essentiële voorwaarden die steden leefbaar maken is een goed werkend riool. Dit lijkt voor ons Nederlanders en Vlamingen vandaag de dag misschien vrij vanzelfsprekend, maar tijdens mijn vroegere bijbaan als stadsgids in Amsterdam stonden mensen vaak met open mond te luisteren naar het verhaal dat in de Amsterdamse Jordaan (waar de gemiddelde vierkante meterprijs van een woning inmiddels regelmatig boven de 7000 euro ligt) nog tot en met het jaar 1934 de spreekwoordelijke 'Boldootkar' rondreed. Deze 'strontkar', door de Jordanezen op spottende wijze vernoemd naar een destijds beroemd *eau de cologne*-merk, reed iedere avond door de buurt om de tonnetjes met uitwerpselen op te komen halen. Deze werden overigens wel verwerkt tot compost die boeren in de omgeving konden gebruiken om hun land te bemesten, en waren dus feitelijk duurzamer dan de rijkere huishoudens, wier riolering direct op de grachten van de stad uitmondde. Geografische ongelijkheden als gevolg van politieke keuzes is overigens een van de aspecten binnen het metabolisme-thema dat in dit nummer ook regelmatig besproken wordt.

Ook vandaag blijft een goed functionerend riool op veel plaatsen nog altijd geen vanzelfsprekendheid. Nog altijd maak ik het met enige regelmaat mee dat ik op reis ben in een land waar je tijdens een toiletbezoek vriendelijk doch dringend wordt verzocht om het gebruikte papier niet in de toiletpot te deponeren, maar in een plastic emmertje daarnaast. In het welvarende Noord-Europa is het volgens velen gevoelsmatig dan weer wat zonde en decadent dat we bij het doorspoelen liters drinkwater gebruiken, gezien de schaarste hiervan elders ter wereld. De website van het Nederlandse waterleidingbedrijf Vitens vertelt mij echter dat er in het verleden wel eens geëxperimenteerd is met minder gereinigd 'huishoudwater', maar dat dit als gevolg

van de huidige leidingeninfrastructuur makkelijker gezegd dan gedaan is. Vanwege mogelijke gezondheidsrisico's werden deze experimenten in 2003 door de overheid verboden. Bij de VPRO-documentairereeks *Nederland van Boven* zag ik een aantal jaar geleden hoe delicaat het bovendien is om alle Nederlandse huishouden consequent en gelijktijdig van voldoende water te kunnen voorzien. Via een grafische animatie werd op een prachtige manier inzichtelijk gemaakt hoe men ervoor zorgt dat ook tijdens de rust van een WK-voetbalwedstrijd (in de tijd dat Nederland daar nog – verdienstelijk – aan deelnam), wanneer miljoenen mensen tegelijkertijd hun toilet willen doorspoelen, overal voldoende water voorradig is.

Bij het zoeken naar 'metabolische' oplossingen is het vinden van het juiste schaalniveau een grote uitdaging. Elegante oplossingen zijn bij nieuwe vastgoedontwikkelingen vanzelfsprekend een stuk eenvoudiger dan bij het transformeren van reeds bestaande, decennia-oude industriegebieden. In Amsterdam-Noord is Café de Ceuvel sinds een aantal jaar bezig met experimenten op het gebied van stedelijk metabolisme, waarbij onder andere, jawel, fosfaat wordt teruggewonnen uit de urine van haar bezoekers. Ook zijn zij betrokken bij de ontwikkeling van de circulaire wijk 'Buikslooterham', wat de duurzaamste wijk van Europa moet gaan worden. In de haven van Gent, die onlangs gefuseerd is met de Zeeuwse havens tot *North Sea Port*, wordt momenteel volop nagedacht over hoe de CO₂-uitstoot van staalproducent *Arcelor Mittal* in de toekomst op efficiënte wijze hergebruikt zou kunnen worden door het in Terneuzen gevestigde *DOW Chemicals*. Karel Van den Bergh bracht recentelijk in zijn proefschrift in kaart hoe deze ingewikkelde operatie mogelijk zou kunnen worden geoptimaliseerd, en vooral wat hier allemaal bij komt kijken. Behalve de benodigde buizen zal ook overige infrastructuur (denk aan transport) beter moeten, om nog maar te zwijgen over de machtsrelaties achter de besluitvorming: niet alleen tussen de Nederlandse en Vlaamse politici en beleidsmakers, maar ook aangaande de belangen van de CEOs van de industriële multinationals in onder andere India, Luxemburg en de Verenigde Staten.

De technische oplossingen zijn er dus wel, maar om de benodigde transitie op een rechtvaardige manier te bewerkstelligen is er creativiteit, bewustzijn en politieke wil nodig, en dat op mondiaal schaalniveau. Een beter milieu begint echter nog altijd bij 'jezelf'. Misschien is het in dat opzicht oprecht niet zo'n gek idee wanneer de Nederlandse overheid besluit om de productie van harddrugs op een metabolische manier te gaan reguleren?

Jorn Koelemaj, Hoofdredactie AGORA

COVERFOTO

De Gentse haven als knooppunt van stedelijke stromen.
Foto: Griet Juwet

INFOGRAPHIC

Metabolisme van het Brussels Ecosysteem. Uit: P. Duvigneaud en S. De Smet-Denaeyer, *L'écosystème urbs. l'écosystème urbain Bruxellois*, in: P. Duvigneaud en P. Kestemont, *Productivité Biologique en Belgique*, Paris-Gembloux, Editions Duculot, 1977.